

Ulkoasiainneuvosto 18.3.2024; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto kokoontuu 18.3.2024 Brysselissä. Suomea edustaa ulkoministeri Elina Valtonen. Kokouksen aiheina ovat Venäjän hyökkäys Ukrainaan, Lähi-idän tilanne ja Valko-Venäjä. Neuvoston ajankohtaisina aiheina ovat Armenia-Azerbaidzhan ja Niger.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukrainaan. EU:n tulee edelleen johdonmukaisesti lisätä pakotteita Venäjää ja Valko-Venäjää kohtaan Venäjän aggression jatkuessa. Suomi pitää tärkeänä pakotteiden tehokasta toimeenpanoa ja pakotteiden kiertämisen estämistä. Suomi kiinnittää erityistä huomiota näihin pakotteiden asettamisessa. Suomen tavoitteena ovat mahdollisimman kattavat sektoripakotteet. Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi korostaa, että EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle sekä materiaaliapua ja humanitaarista apua Ukrainaan tulee jatkaa ja lisätä. (UTP 41/2023) Suomi valmistautuu myös osallistumaan Ukrainan jälleenrakennukseen ja julkisti kansallisen jälleenrakennussuunnitelmansa ensimmäisen osan joulukuussa 2023. Suomi pitää tärkeinä EU:n ja sen jäsenvaltioiden tulevia Ukrainalle annettavia kahdenvälisiä turvallisuussitoumuksia Eurooppa-neuvoston 29.6. ja 27.10. päätelmien mukaisesti. (UTP 41/2023) Suomi pitää tärkeänä, että EU pysyy yhtenäisenä tuessaan Ukrainalle. Suomi katsoo, että EU:n Ukrainalle antamien turvallisuussitoumusten hyväksyminen tukee osaltaan tätä tavoitetta ja vahvistaa Euroopan turvallisuutta myös laajemmin. Suomi tukee nopeaa etenemistä EU:n Ukrainalle antamien turvallisuussitoumusten neuvottelemisessa ja hyväksymisessä. (UTP 41/2023) Suomi korostaa, että EU:n kunnianhimon tason tulisi säilyä korkeana Ukrainan tukemisessa. EU:n on luotava pidemmän aikavälin näkymä Ukrainan tukemiseen ja parannettava avun ennakoitavuutta. On tärkeää varmistaa, että Ukrainan tukea koskevat toimenpiteet toteutetaan nopeasti, joustavasti ja Ukrainan tarpeet huomioon ottaen. (UTP 41/2023) Suomi tukee vahvasti ehdotusta erillisen ja uskottavan Ukrainan tukirahaston perustamisesta Euroopan rauhanrahaston (European Peace Facility, EPF) yhteyteen. Suomi pitää tärkeänä, että EU lähettää vahvan poliittisen viestin sitoutumisestaan Ukrainan puolustuskyvyn pitkäaikaiseen tukemiseen sekä kansallisesti että unionin yhteisin toimin. Euroopan rauhanrahastosta Ukrainalle osoitetun tuen ja mahdollisen uuden Ukraina-tukirahaston lähtökohtana ja periaatteena tulisi olla jatkossakin jäsenmaiden keskinäinen solidaarisuus. (UJ 47/2023) Suomi katsoo, että Euroopan ulkosuhdehallinnon alkuperäinen ehdotus enimmillään 20 miljardin euron suuruudesta Ukrainan tukirahastosta vuosille 2024-2027 tukisi esillä olleista vaihtoehdoista parhaiten Ukrainan puolustuskyvyn kehittämistä pitkällä aikavälillä. Suomi suhtautuu avoimesti muihin rahoitusratkaisuihin kuitenkin tavoitteenaan monivuotinen ratkaisu. (UJ 47/2023) Suomi pitää tärkeänä, että EPF:n kautta Ukrainalle annettavaa tukea

toteutetaan tavalla, joka huomioi riittävästi jäsenmaiden erilaiset lähtökohdat ja keinot tukea Ukrainaa kuitenkin vaarantamatta EPF:n Ukraina-tuen toimivuutta. EPF:n tulee tukea Ukrainan tarpeita vastaavan avun toimittamista mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, ja myös tukimuotoja ja korvauserusteita tulisi arvioida tästä näkökulmasta. Suomi on valmis tukemaan ja pyrkii hyödyntämään mahdollisia uusia yhteishankinta- ja rahoitusjärjestelmiä Ukrainan tukemiseksi niin EU:n kuin Naton yhteydessä. Suomi suhtautuu avoimesti aloitteisiin yhteistoiminnan lisäämiseksi Ukrainan puolustusteollisuuden kanssa. (UJ 47/2023). Suomi katsoo, että Ukrainan sodan aiheuttamat merkittävät toimintaympäristön muutokset ovat tuoneet esiin ilmeisen tarpeen Euroopan puolustusteollisuuden kapasiteetin kasvattamiselle. Suomi tukee Euroopan puolustusteollisen ja teknologisen perustan (*European Defence Technological and Industrial Base*, EDTIB) vahvistamista ja eurooppalaisen puolustusteollisuuden kapasiteetin vahvistamiseen tähtääviä toimenpiteitä. (UJ 47/2023) Suomi pitää tärkeänä, että EU:n kestävän rahoituksen taksonomiaa kehitetään siten, että puolustusteollisuuden rahoitus helpottuu. Suomi kannattaa EU:n puolustusteollisuuden lisäämistä kestävän rahoituksen taksonomiaan. (E52/2023 vp). Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittomasta hyökkäyssodasta ja sen vaikutuksista, ml. sodan aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. EU:n piirissä sekä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden kanssa tulee mahdollisimman nopeasti selvittää ja täsmentää EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia tapoja, joilla Venäjä saadaan suorittamaan asianmukaiset korvaukset. (EU/126/2022-VNK-9; EU/361/2023-VNK-3). Suomi on pitänyt tärkeänä, että selvitystyötä mm. Venäjän pysäytettynä olevien keskuspankkivarojen tuottojen hyödyntämisestä Ukrainan tukemiseen jatketaan ripeästi. Suomi katsoo, että jo hyväksytyjen toimien lisäksi komission ja korkean edustajan tulisi kiireellisesti valmistella myös seuraavat ehdotukset, jotka määrittelisivät tavan, jolla kyseiset tuotot voitaisiin ohjata Ukrainan jälleenrakennuksen tukemiseksi. (EU/1325/2023-UM-2). Suomi tukee kansainvälisiä toimia vastuuvollisuuden varmistamiseksi Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta. Suomi pitää tärkeänä, että tarvittavin toimenpitein tuetaan Ukrainassa tapahtuvien vakavien kansainvälisten rikosten tutkintaa ja kyseisiin rikoksiin syyllistyneiden saattamista oikeudelliseen vastuuseen. (U 38/2022 vp)

Lähi-idän tilanne

Suomi tukee EU:n yhtenäistä ja vahvaa toimintaa Lähi-idän pitkittyneessä eskalaatitilanteessa. EU on tuominut jyrkästi Hamasin 7.10.2023 tekemät, suurimmaksi osaksi siviiliväestöön kohdistuneet terroristiset hyökkäykset, sekä tunnustanut Israelin oikeuden puolustautua kansainvälisen oikeuden nojalla niin, että se noudattaa sotilaallisissa toimissaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Suomi pitää tärkeänä, että EU kiinnittää jatkuvaa huomiota siihen, että sotilaallisen voimankäytön tulee täyttää välttämättömyyden ja suhteellisuuden vaatimukset kansainvälisen oikeuden mukaan. Tulee myös huomioida osapuolia oikeudellisesti sitova määräys väliaikaisista turvaamistoimista, jonka kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) antoi 26.1.2024 Etelä-Afrikan Israelia vastaan joukkotuhontasopimuksen nojalla nostamassa kanteessa. EU:n on tuettava kaikin tavoin diplomaattisia toimia, jotka tähtäävät humanitaariseen tulitaukoon Gazassa, sekä siellä olevien panttivankien vapauttamiseen. EU:n ja kansainvälisen yhteisön on lisäksi toimittava entistäkin vahvemmin sotatoimien ja riittävän humanitaarisen avun puutteen aiheuttaman inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. Tilanne muuttuu jatkuvasti, ja EU:n toiminnan on oltava tilanteen mukaista.

Egyptin, Qatarin ja Yhdysvaltojen pyrkimykset neuvotella Israelin ja Hamasin välillä uusi sopimus humanitaarisesta tulitauosta ja panttivankien vapauttamisesta ovat kiireellisiä ja tervetulleita. EU:n tulee edistää humanitaarisen avun perillepääsyä koko Gazan alueella kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja humanitaaristen periaatteiden mukaisesti sekä humanitaaristen, turvallisten käytävien avaamista. EU:n on vaadittava kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista sekä useampien rajanylityspaikkojen avaamista ja alueelle saatavan avun lisäämistä. Myös EU:n humanitaarista rahoitusta alueella on lisättävä. Suomi ja 16 muuta rahoittajamaata ovat tilapäisesti keskeyttäneet maksatuksensa YK:n Palestiinalaispakolaisjärjestö UNRWA:lle johtuen syytöksistä eräiden UNRWA:n työntekijöiden osallisuudesta Hamasin terrori-iskuun 7.10.2023. UNRWA:n päätös irtisanoa epäilyn alaiset työntekijät ja aloittaa riippumaton ulkopuolinen tutkinta on tervetullut. Suomi seuraa tiiviisti YK:n sisäisen tarkastuksen toimisto OIOS:n tutkinnan ja ulkopuolisen arvioinnin edistymistä. Suomi on helmikuussa 2024 myöntänyt uutta humanitaarista tukea Gazan tilanteeseen yhteensä viisi miljoonaa euroa. Tuki kanavoidaan Maailman ruokaohjelma WFP:n ja Punaisen Ristin kansainvälisen komitean ICRC:n kautta. Myöntöihin ei käytetä UNRWA:lle varattua rahaa, jonka edistäminen odottaa selvitysten etenemistä. Suomi tukee EU:n tehostettua yhteydenpito- ja vaikutustyötä koko Lähi-idän alueella. Suomi tukee korkea edustaja Borrellin pyrkimyksiä EU:n tavoitteiden saavuttamiseksi ja EU:n roolin vahvistamiseksi akuutissa tilanteessa sekä pyrkimyksissä edistää Israelin ja palestiinalaisten konfliktin ratkaisemista kahden valtion mallin pohjalta. EU:n tulee jatkaa vahvaa tukeaan palestiinalaishallinnolle, ja Palestiinalaisaluetta on palattava käsittelemään yhtenä kokonaisuutena. Suomi pitää tärkeänä, että EU kiinnittää huomiota syveneviin miehitystoimiin Länsirannalla sekä reagoi Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan tavoin konkreettisin toimin voimakkaasti lisääntyneeseen väkivaltaan palestiinalaista siviiliväestöä kohtaan. EU:n on pidettävä esillä erityisesti 10.3. alkavaan Ramadaniin liittyen tarvetta ylläpitää Jerusalemin status quo – järjestelyä ja osapuolten velvollisuutta pidättäytyä provokaatiosta Haram al-Sharif/Temppeleluoreen liittyen. EU:n tulee toimia tiiviissä yhteistyössä alueen maiden, Yhdysvaltojen sekä muiden keskeisten kansainvälisten kumppaneiden kanssa. EU:n tulee jatkaa työskentelyä alueella jo eskaloituneen konfliktin de-eskaloimiseksi Gazan tilanteen aiheuttamien jännitteiden lisääntyttyä eri puolilla Lähi-itää vaarallisella tavalla. EU:n tulee kiinnittää huomiota erityisesti huolestuttavaan tilanteeseen Israelin ja Etelä-Libanonissa toimivan Hizbollahin välillä. Sotilaallisten yhteenottojen laajentuminen täysimittaiseksi sodaksi tulee välttää. Suomi pitää tärkeänä, että EU vahvistaa merellistä läsnäoloaan Punaisenmeren alueella meriturvallisuuden vahvistamiseksi sekä kauppamerenkulun ja EU:n intressien turvaamiseksi. Suomi tukee EU:n sotilaallisen kriisinhallintaoperaation perustamista Punaisenmeren ja sen lähialueiden merireittien turvallisuuden edistämiseksi ja vapaan merenkulun turvaamiseksi. Suomi katsoo, että EU:n toiminnan Lähi-idässä on oltava uskottavaa myös sen takaamiseksi, ettei Ukrainalle saatava Lähi-idän maiden ja globaalin etelän tuki vaarannu. Tässä on keskeistä EU:n johdonmukainen suhtautuminen eri konflikteihin ja niihin liittyviin kansainvälisen oikeuden kysymyksiin sekä sitoutuminen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän puolustamiseen. Suomi katsoo, että EU:n ja sen jäsenvaltioiden yhteistyö valmius- ja evakuointikysymyksissä EU-maiden kansalaisten turvallisuuden takaamiseksi on jatkossakin tärkeää, ottaen huomioon erityisesti alueellisen eskalaation kohoava riski.

Valko-Venäjä

Suomi pitää tärkeänä, että ulkoasiainneuvostossa käydään perusteellinen keskustelu Valko-Venäjän nykytilanteesta sekä EU:n Valko-Venäjä-politiikasta ja sen vahvistamisesta. On tuotava esiin vakava huoli Valko-Venäjän edelleen huonontuvasta tilanteesta. Suomi korostaa, että EU:n tulee jatkossakin seurata tiiviisti Valko-Venäjän kehitystä. Suomi antaa täyden tuen korkea edustaja Borrellin 26.2. lausunnolle Valko-Venäjällä 25.2. pidetyistä parlamentti- ja paikallisvaaleista. On selvää, että oikeudenmukaisten ja avoimien vaalien edellytykset eivät täyttyneet. On valitettavaa, että Valko-Venäjän viranomaiset eivät kutsuneet Etyjin/ODIHR:n vaalitarkkailijoita vaaleihin vastoin Valko-Venäjän kansainvälisiä sitoumuksia. Valko-Venäjän viranomaisten tulisi käydä aitoa ja osallistavaa vuoropuhelua kansalaisten kanssa vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien järjestämiseksi Etyjin/ODIHR:n tarkkailun alaisena ja kansainvälisten standardien mukaisesti. Suomi korostaa EU:n yhtenäisyyttä Valko-Venäjään liittyvissä toimissa. On myönteistä, että ulkoasiainneuvosto hyväksyi 19.2. Valko-Venäjä-päätelmät, joilla vahvistetaan tuki Valko-Venäjän kansalle ja demokraattisille voimille. Suomi katsoo, että Valko-Venäjän demokraattisille voimille annettavaa tukea tulee lisätä, esimerkiksi EU:n neuvoo-antavan ryhmän toimintamahdollisuuksia kehittämällä. On tärkeää, että EU:n jäsenvaltioilla on koordinoitu lähestymistapa valkovenäläisten matkustusasiakirjoja koskevissa kysymyksissä. Suomi tuomitsee Lukašenkan hallinnon syyskuun 2023 päätöksen olla myöntämättä ulkomailla asuville valkovenäläisille passeja edustustoissaan. Suomi pitää tärkeänä, että Valko-Venäjän hallinnon tuki Venäjän täysimittaiselle hyökkäyssodalle Ukrainaa vastaan tuomitaan jatkossakin jyrkästi. Valko-Venäjä on osallinen Venäjän hyökkäyssotaan. Samoin on tärkeää tuomita Valko-Venäjän hallinnon osallisuus ukrainalaisten lasten laittomiin pakkosiirtoihin ja kehottaa Valko-Venäjää varmistamaan lasten välitön turvallinen paluu Ukrainaan. Suomi pitää tärkeänä, että Lukašenkan hallintoon kohdistuvaa painostusta lisätään vastauksena Valko-Venäjän Venäjän hyökkäyssotaan tukemiseen ja jatkuviin ihmisoikeusrikkomuksiin. Suomi tukee pakotteiden laajentamista asteittain ja niin, että vahva oikeusperusta ja EU:n yhtenäisyys toteutuvat. Pakotteita on tärkeä kehittää siten, että estetään Venäjän vastaisten pakotteiden kiertäminen ja lisätään niiden kokonaisvaikutusta. Suomi katsoo, että EU:n tulee jatkossakin tuomita vahvasti Lukašenkan hallinnon ihmisoikeusloukkaukset, poliittisen osallistumisen rajoittaminen ja riippumattomien tiedotusvälineiden rajoittaminen. EU:n tulee jatkaa kaikkien poliittisten vankien välittömän ja ehdottoman vapauttamisen ja kuolemanrangaistuksen poistamisen vaatimista. Suomi tukee kansainvälisiä toimia vastuuvollisuuden varmistamiseksi (ml. International Accountability Platform for Belarus) ja Lukašenkan hallinnon saattamiseksi vastuuseen ihmisoikeusrikkomuksista. Suomi korostaa, että EU:n tulee jatkossakin tuomita hybridihyökkäykset EU:n ulkorajoilla, ml. Valko-Venäjän hallinnon Venäjän kanssa harjoittama siirtolaisten välineellistäminen poliittisiin tarkoituksiin. Suomi pitää tärkeänä, että Valko-Venäjän omaa kieltä ja kulttuuria tuetaan, myös maan rajojen ulkopuolella. On tärkeää, että EU viestii demokraattisen Valko-Venäjän kuuluvan eurooppalaiseen perheeseen.

Asialista:

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

s. 6

Lähi-idän tilanne

s. 10

Valko-Venäjä

s. 14

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

ITÄ-10 Jyrki Terva

4.3.2024

Asia

Venäjän hyökkäys Ukraina

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 18.3.2024

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jyrki Terva UM ITÄ-10, jyrki.terva@gov.fiLaura Hassinen UM ITÄ-20, laura.hassinen@gov.fiMaria Kauko UM POL-10, maria.kauko@gov.fiJohanna Hossa UM OIK-10, johanna.hossa@gov.fiJohanna Birkstedt, UM ITÄ-10, johanna.birkstedt@gov.fi**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa 18.3. on esillä Venäjän hyökkäys Ukraina.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomen kantoja Ukrainalle annettavaan tukeen on määritelty muun muassa hallitusohjelmassa ja seuraavissa asiakirjoissa: UTP 32/2022 vp, VNS 17/2022 vp, U 87/2022 vp, E17/2023 vp, UTP 41/2023 vp., UJ47/2023, E52/2023 vp.

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukraina. EU:n tulee edelleen johdonmukaisesti lisätä pakotteita Venäjää ja Valko-Venäjää kohtaan Venäjän aggression jatkuessa. Suomi pitää tärkeänä pakotteiden tehokasta toimeenpanoa ja pakotteiden kiertämisen estämistä. Suomi kiinnittää erityistä huomiota näihin pakotteiden asettamisessa. Suomen tavoitteena ovat mahdollisimman kattavat sektoripakotteet.

Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi korostaa, että EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle sekä materiaaliapua ja humanitaarista apua Ukraina tulee jatkaa ja lisätä. (UTP 41/2023) Suomi valmistautuu myös osallistumaan Ukrainan jälleenrakennukseen ja julkisti kansallisen jälleenrakennussuunnitelmansa ensimmäisen osan joulukuussa 2023.

Suomi pitää tärkeinä EU:n ja sen jäsenvaltioiden tulevia Ukrainalle annettavia kahdenvälisiä turvallisuussitoumuksia Eurooppa-neuvoston 29.6. ja 27.10. päätelmien mukaisesti. (UTP 41/2023)

Suomi pitää tärkeänä, että EU pysyy yhtenäisenä tuessaan Ukrainalle. Suomi katsoo, että EU:n Ukrainalle antamien turvallisuussitoumusten hyväksyminen tukee osaltaan tätä tavoitetta ja vahvistaa Euroopan turvallisuutta myös laajemmin. Suomi tukee nopeaa etenemistä EU:n Ukrainalle antamien turvallisuussitoumusten neuvottelemisessa ja hyväksymisessä. (UTP 41/2023)

Suomi korostaa, että EU:n kunnianhimon tason tulisi säilyä korkeana Ukrainan tukemisessa. EU:n on luotava pidemmän aikavälin näkymä Ukrainan tukemiseen ja parannettava avun ennakoitavuutta. On tärkeää varmistaa, että Ukrainan tukea koskevat toimenpiteet toteutetaan nopeasti, joustavasti ja Ukrainan tarpeet huomioon ottaen. (UTP 41/2023)

Suomi tukee vahvasti ehdotusta erillisen ja uskottavan Ukrainan tukirahaston perustamisesta Euroopan rauhanrahaston (European Peace Facility, EPF) yhteyteen. Suomi pitää tärkeänä, että EU lähettää vahvan poliittisen viestin sitoutumisestaan Ukrainan puolustuskyvyn pitkäaikaiseen tukemiseen sekä kansallisesti että unionin yhteisin toimin. Euroopan rauhanrahastosta Ukrainalle osoitetun tuen ja mahdollisen uuden Ukraina-tukirahaston lähtökohtana ja periaatteena tulisi olla jatkossakin jäsenmaiden keskinäinen solidaarisuus. (UJ 47/2023)

Suomi katsoo, että Euroopan ulkosuhdehallinnon alkuperäinen ehdotus enimmillään 20 miljardin euron suuruisesta Ukrainan tukirahastosta vuosille 2024-2027 tukisi esillä olleista vaihtoehdoista parhaiten Ukrainan puolustuskyvyn kehittämistä pitkällä aikavälillä. Suomi suhtautuu avoimesti muihin rahoitusratkaisuihin kuitenkin tavoitteenaan monivuotinen ratkaisu. (UJ 47/2023)

Suomi pitää tärkeänä, että EPF:n kautta Ukrainalle annettavaa tukea toteutetaan tavalla, joka huomioi riittävästi jäsenmaiden erilaiset lähtökohdat ja keinot tukea Ukrainaa kuitenkin vaarantamatta EPF:n Ukraina-tuen toimivuutta. EPF:n tulee tukea Ukrainan tarpeita vastaavan avun toimittamista mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, ja myös tukimuotoja ja korvauserusteita tulisi arvioida tästä näkökulmasta.

Suomi on valmis tukemaan ja pyrkii hyödyntämään mahdollisia uusia yhteishankinta- ja rahoitusjärjestelmiä Ukrainan tukemiseksi niin EU:n kuin Naton yhteydessä. Suomi suhtautuu avoimesti aloitteisiin yhteistoiminnan lisäämiseksi Ukrainan puolustusteollisuuden kanssa. (UJ 47/2023).

Suomi katsoo, että Ukrainan sodan aiheuttamat merkittävät toimintaympäristön muutokset ovat tuoneet esiin ilmeisen tarpeen Euroopan puolustusteollisuuden kapasiteetin kasvattamiselle. Suomi tukee Euroopan puolustusteollisen ja teknologisen perustan (*European Defence Technological and Industrial Base*, EDTIB) vahvistamista ja eurooppalaisen puolustusteollisuuden kapasiteetin vahvistamiseen tähtääviä toimenpiteitä. (UJ 47/2023)

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n kestävän rahoituksen taksonomiaa kehitetään siten, että puolustusteollisuuden rahoitus helpottuu. Suomi kannattaa EU:n puolustusteollisuuden lisäämistä kestävän rahoituksen taksonomiaan. (E52/2023 vp).

Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittomasta hyökkäyssodasta ja sen vaikutuksista, ml. sodan aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. EU:n piirissä sekä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden kanssa tulee mahdollisimman nopeasti selvittää ja täsmentää EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia tapoja, joilla Venäjä saadaan suorittamaan asianmukaiset korvaukset. (EU/126/2022-VNK-9; EU/361/2023-VNK-3). Suomi on pitänyt tärkeänä, että selvitystyötä mm. Venäjän pysäytettyinä olevien keskuspankkivarojen tuottojen hyödyntämisestä Ukrainan tukemiseen jatketaan ripeästi. Suomi katsoo, että jo hyväksytyjen toimien lisäksi komission ja korkean edustajan tulisi kiireellisesti valmistella myös seuraavat ehdotukset, jotka määrittelisivät tavan, jolla kyseiset tuotot voitaisiin ohjata Ukrainan jälleenrakennuksen tukemiseksi. (EU/1325/2023-UM-2).

Suomi tukee kansainvälisiä toimia vastuuvollisuuden varmistamiseksi Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta. Suomi pitää tärkeänä, että tarvittavin toimenpitein tuetaan Ukrainassa tapahtuvien vakavien kansainvälisten rikosten tutkintaa ja kyseisiin rikoksiin syyllistyneiden saattamista oikeudelliseen vastuuseen. (U 38/2022 vp)

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa esillä on Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja EU:n toimet. Esillä ovat todennäköisesti ajankohtainen tilanne, EU:n sotilaallinen tuki Ukrainalle ja turvallisuussitoumukset ja vastuuvellisuus. Lisäksi nousee esiin 14. pakotepaketti. Venäjän presidentinvaalit järjestetään neuvostoa edeltävänä päivänä, mikä heijastunee keskusteluun.

Edellisen kerran ulkoasiainneuvosto keskusteli aiheesta 19.2.2024

4. TAUSTA

Kovista taisteluista huolimatta rintamatilanteessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Aloite näyttää kuitenkin siirtyneen Venäjälle. Venäjä on jatkanut laajoja iskuja siviilikohteisiin Kiovaan, Ukrainan satamiin, energiainfrastruktuuriin ja muualle Ukrainaan.

Suomi julkisti 22. puolustustarvikepaketin 9.2.2024. Sen myötä Suomen kokonaistuki Ukrainalle nousi 2,5 miljardiin euroon, josta puolustustuen osuus on 1,8 miljardia. Suomi tukee Ukrainan resilienssiä toimittamalla jatkuvasti siviilipuolen materiaaliapua, kuten energiasektorin ja terveydenhuollon tarvikkeita EU:n pelastuspalvelumekanismien kautta.

EU:n viimeisin eli 13. pakotepaketti hyväksyttiin 23.2.2024. Sen tavoitteena oli lähettää viesti, että EU jatkaa yhtenäistä vastaamista Venäjän hyökkäyssotaan sodan toisen vuosipäivän yhteydessä. EU:n nimittämä pakotteista vastaava erityislähettiläs jatkaa keskusteluita kolmansien maiden kanssa pakotteiden toimeenpanosta.

Osana EU:n monivuotisen rahoituksen 2021–2027 välitarkistuksen kokonaisuutta sovittiin 1.2. Eurooppa-neuvostossa 50 miljardin euron suuruisesta Ukraina-tukivälineestä, josta 17 miljardia euroa on avustusmuotoista rahoitustukea ja 33 miljardia lainamuotoista rahoitustukea. Tukivälineellä on tarkoitus toteuttaa laadittavaa Ukraina-suunnitelmaa ja auttaa Ukrainaa elpymisessä ja reformeissa sekä houkuttaa maahan investointeja ja yksityistä pääomaa.

Eurooppa-neuvoston päätelmissä (29.6., 27.10., 15.12.2023 ja 1.2.2024) EU on sitoutunut tukemaan Ukrainaa sotilaallisesti sekä Euroopan rauhanrahaston ja EUMAM-avustusoperaation kautta, että kahdenvälisesti. Euroopan rauhanrahaston lisöpääomittamiseksi Euroopan ulkosuhdehallinto on alustavasti ehdottanut, että Euroopan rauhanrahaston sisälle muodostettaisiin erillinen Ukrainatukirahasto. Rahaston suuruudeksi oli alun perin määritelty 20 miljardia euroa vuosille 2024–2027, mutta varsinainen esitys näyttäisi olevan muotoutumassa kokoluokaltaan vaatimattomammaksi. Helmikuun 2024 Eurooppa-neuvoston päätelmät kehottavat neuvostoa löytämään sovun Ukrainan tukirahastosta maaliskuun 2024 alkupuolella. Eurooppa-neuvoston päätelmät peräänkuuluttavat myös tarvetta lisätä ammusten ja ohjusten toimituksia Ukrainaan, sekä tukea Ukrainan ilmapuolustuskyvykkyyttä ja Euroopan puolustusteollisuuden kapasiteettia.

Keskustelu Ukrainan rauhanaloitteesta jatkuu. Suomi osallistuu sen toimeenpanoon rinnakkaispuheenjohtajana ympäristöturvallisuutta koskevassa työryhmässä. Ukraina suunnittelee rauhan huippukokousta kuluvalla vuodelle.

Euroopan komissio julkisti laajentumista koskevan paketin 8.11.2023. Siinä suositeltiin jäsenyysneuvottelujen avaamista Ukrainan kanssa. Eurooppa-neuvosto päätti 15.12.2023 jäsenyysneuvottelujen avaamisesta Ukrainan ja Moldovan kanssa. Neuvottelukehykset hyväksytään, kun jäljellä olevat ehdot on täytetty. Komissio valmistelee parhaillaan luonnosta neuvottelukehyksiksi, ja siltä odotetaan arviota jäljellä olevien ehtojen täyttämistä.

EU:ssa on hyväksytty ensimmäinen lainsäädäntöehdotus kaksivaiheisessa lakipaketissa, jonka tarkoituksena on mahdollistaa EU:ssa pysäytettyinä olevien Venäjän keskuspankkivarojen ylimääräisten tuottojen käyttäminen Ukrainan jälleenrakentamiseen. Ensivaiheessa arvopaperikeskukset velvoitetaan identifioimaan kyseiset keskuspankkivarat sekä hallinnoimaan niitä erillään muista varoista. Seuraavassa vaiheessa on tarkoitus säätää tavoista, joilla kyseiset tuotot siirretään Ukrainan jälleenrakentamisen tukemiseksi. Suomi on peräänkuuluttanut seuraavan vaiheen pikaista valmistelua. Suomessa ei ole sellaisia Venäjän keskuspankin varoja, joita uusi sääntely koskisi.

Hyökkäysrikosta käsittelevässä ydinryhmässä pyritään löytämään vaihtoehtoa, jonka pohjalta tuomioistuimen perustamisessa voitaisiin edetä. Keskustelua käydään parhaillaan ehdotuksesta, joka perustuu syytteiden siirtoon Ukrainasta uudelle valtiosopimuksella perustettavalle erityistuomioistuimelle. Esillä on myös ehdotus erityistuomioistuimen perustamisesta Euroopan neuvoston yhteyteen.

Venäjän presidentinvaalit järjestetään 15.-17.3. Venäjä on ilmoittanut järjestävänsä vaalit myös miehityillä Ukrainan alueilla. Kuten aiempien Venäjän vaalien yhteydessä, EU on tuominut vaalien järjestämisen näillä alueilla. Korkea edustaja Borrell antoi 12.12.2023 lausunnon, jossa todettiin vaalien järjestämisen miehityillä alueilla olevan räikeä YK:n peruskirjan ja Ukrainan suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden loukkaus.

Oppositiojohtaja Aleksei Navalnyin kuolema 16.2. nosti jälleen esiin Venäjän ihmisoikeus- ja kansalaisyhteiskuntatilanteen. EU:n lausunnossa 19.2. vaaditaan riippumatonta kansainvälistä tutkintaa Navalnyin kuolemasta, ja todetaan EU:n toimivan Venäjän poliittisen johdon ja viranomaisten saamiseksi vastuuseen sekä viitataan uusiin pakotteisiin.

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

ALI-10 Wacklin Sami

04.03.2024

Asia

Lähi-idän tilanne

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 18.3.2024

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Sami Wacklin ALI-10, sami.wacklin@gov.fi, +358 295 350 741Nelli Mikkola, POL-10, nelli.mikkola@gov.fiReetta Delás Näsi, KEO-70, reetta.delasnasi@gov.fi**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa 18.3. esillä on Lähi-idän tilanne.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi tukee EU:n yhtenäistä ja vahvaa toimintaa Lähi-idän pitkittyneessä eskalaatiotilanteessa. EU on tuominnut jyrkästi Hamasin 7.10.2023 tekemät, suurimmaksi osaksi siviiliväestöön kohdistuneet terroristiset hyökkäykset, sekä tunnustanut Israelin oikeuden puolustautua kansainvälisen oikeuden nojalla niin, että se noudattaa sotilaallisissa toimissaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Suomi pitää tärkeänä, että EU kiinnittää jatkuvaa huomiota siihen, että sotilaallisen voimankäytön tulee täyttää välttämättömyyden ja suhteellisuuden vaatimukset kansainvälisen oikeuden mukaan. Tulee myös huomioida osapuolia oikeudellisesti sitova määräys väliaikaisista turvaamistoimista, jonka kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) antoi 26.1.2024 Etelä-Afrikan Israelia vastaan joukkotuhontasopimuksen nojalla nostamassa kanteessa. EU:n on tuettava kaikin tavoin diplomaattisia toimia, jotka tähtäävät humanitaariseen tulitaukoon Gazassa, sekä siellä olevien panttivankien vapauttamiseen. EU:n ja kansainvälisen yhteisön on lisäksi toimittava entistäkin vahvemmin sotatoimien ja riittävän humanitaarisen avun puutteen aiheuttaman inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. Tilanne muuttuu jatkuvasti, ja EU:n toiminnan on oltava tilanteen mukaista.

Egyptin, Qatarin ja Yhdysvaltojen pyrkimykset neuvotella Israelin ja Hamasin välillä uusi sopimus humanitaarisesta tulitauosta ja panttivankien vapauttamisesta ovat kiireellisiä ja tervetulleita. EU:n tulee edistää humanitaarisen avun perillepääsyä koko Gazan alueella kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja humanitaaristen periaatteiden mukaisesti sekä humanitaaristen, turvallisten käytävien avaamista. EU:n on vaadittava kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista sekä useampien rajanylityspaikkojen avaamista ja alueelle saatavan avun lisäämistä. Myös EU:n humanitaarista rahoitusta alueella on lisättävä.

Suomi ja 16 muuta rahoittajamaata ovat tilapäisesti keskeyttäneet maksatuksensa YK:n Palestiinalaispakolaisjärjestö UNRWA:lle johtuen syytöksistä eräiden UNRWA:n työntekijöiden osallisuudesta Hamasin terrori-iskuun 7.10.2023. UNRWA:n päätös irtisanoa epäilyn alaiset työntekijät

ja aloittaa riippumaton ulkopuolinen tutkinta on tervetullut. Suomi seuraa tiiviisti YK:n sisäisen tarkastuksen toimisto OIOS:n tutkinnan ja ulkopuolisen arvioinnin edistymistä.

Suomi on helmikuussa 2024 myöntänyt uutta humanitaarista tukea Gazan tilanteeseen yhteensä viisi miljoonaa euroa. Tuki kanavoidaan Maailman ruokaohjelma WFP:n ja Punaisen Ristin kansainvälisen komitean ICRC:n kautta. Myöntöihin ei käytetä UNRWA:lle varattua rahaa, jonka edistäminen odottaa selvitysten etenemistä.

Suomi tukee EU:n tehostettua yhteydenpito- ja vaikutustyötä koko Lähi-idän alueella. Suomi tukee korkea edustaja Borrellin pyrkimyksiä EU:n tavoitteiden saavuttamiseksi ja EU:n roolin vahvistamiseksi akuutissa tilanteessa sekä pyrkimyksissä edistää Israelin ja palestiinalaisten konfliktin ratkaisemista kahden valtion mallin pohjalta. EU:n tulee jatkaa vahvaa tukeaan palestiinalaishallinnolle, ja Palestiinalaisalueita on palattava käsittelemään yhtenä kokonaisuutena. Suomi pitää tärkeänä, että EU kiinnittää huomiota syveneviin miehitystoimiin Länsirannalla sekä reagoi Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan tavoin konkreettisin toimin voimakkaasti lisääntyneeseen väkivaltaan palestiinalaista siviiliväestöä kohtaan. EU:n on pidettävä esillä erityisesti 10.3. alkavaan Ramadaniin liittyen tarvetta ylläpitää Jerusalemin status quo –järjestelyä ja osapuolten velvollisuutta pidättäytyä provokaatiosta Haram al-Sharif/Temppelevuoreen liittyen. EU:n tulee toimia tiiviissä yhteistyössä alueen maiden, Yhdysvaltojen sekä muiden keskeisten kansainvälisten kumppaneiden kanssa.

EU:n tulee jatkaa työskentelyä alueella jo eskaloituneen konfliktin de-eskaloimiseksi Gazan tilanteen aiheuttamien jännitteiden lisääntyttyä eri puolilla Lähi-itää vaarallisella tavalla. EU:n tulee kiinnittää huomiota erityisesti huolestuttavaan tilanteeseen Israelin ja Etelä-Libanonissa toimivan Hizbollahin välillä. Sotilaallisten yhteenottojen laajentuminen täysimittaiseksi sodaksi tulee välttää. Suomi pitää tärkeänä, että EU vahvistaa merellistä läsnäoloaan Punaisenmeren alueella meriturvallisuuden vahvistamiseksi sekä kauppamerenkulun ja EU:n intressien turvaamiseksi. Suomi tukee EU:n sotilaallisen kriisinhallintaoperaation perustamista Punaisenmeren ja sen lähialueiden merireittien turvallisuuden edistämiseksi ja vapaan merenkulun turvaamiseksi.

Suomi katsoo, että EU:n toiminnan Lähi-idässä on oltava uskottavaa myös sen takaamiseksi, ettei Ukrainalle saatava Lähi-idän maiden ja globaalien etelän tuki vaarannu. Tässä on keskeistä EU:n johdonmukainen suhtautuminen eri konflikteihin ja niihin liittyviin kansainvälisen oikeuden kysymyksiin sekä sitoutuminen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän puolustamiseen.

Suomi katsoo, että EU:n ja sen jäsenvaltioiden yhteistyö valmius- ja evakuoitokysymyksissä EU-maiden kansalaisten turvallisuuden takaamiseksi on jatkossakin tärkeää, ottaen huomioon erityisesti alueellisen eskalaation kohoava riski.

3. NEUVOTTELUTILANNE

EU:n korkea edustaja (KE) Borrell pyrkii vahvistamaan EU:n roolia akuutissa tilanteessa, tarkastelemaan jo olemassa olevien instrumenttien toimeenpanon tilannetta sekä edistämään Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin ratkaisemista kahden valtion mallin pohjalta.

Ulkoasiainneuvosto on käsitellyt Israelin ja lähialueen tilannetta tiiviisti Hamasin hyökkäyksen 7.10. jälkeen, ml. edellinen ulkoasiainneuvosto 19.2. sekä epävirallinen Gymnich-kokous 3.2.

4. TAUSTA

Israelin sotilaalliset toimet Hamasia vastaan Gazassa jatkuvat. Israel on kiihdyttänyt ilmaiskujaan lähellä Egyptin rajaa olevaan Rafahin kaupunkiin ja on ilmoittanut toteuttavansa maaoperaation alueelle, ellei

kaikkia panttivankeja ole vapautettu 10.3. mennessä. Suunnitelmat ovat aiheuttaneet laajaa kansainvälistä huolta ja vastustusta, koska Rafahissa oleskelee yli miljoona kodeistaan pakenemaan joutunutta palestiinalaissiviiliä. Maaoperaation seuraukset siviiliväestölle olisivat erittäin vakavat. Egypti, Qatar ja Yhdysvallat ovat jatkaneet yrityksiä neuvotella uusi sopimus humanitaarisesta tulitauosta ja panttivankien vapauttamisesta Israelin ja Hamasin välille. Viime päivinä neuvotteluista on jälleen raportoitu edistymistä, mutta sopimuksen syntyminen on epävarmaa.

Gazassa on YK:n käyttämien lukujen mukaan tähän mennessä kuollut yli 30 000 ja loukkaantunut yli 70 000 ihmistä, joista noin 70 prosenttia on naisia ja lapsia. Israelin maaoperaatiossa on kaatunut Israelin antamien lukujen mukaan noin 245 israelilaissoitilasta. Hamasin iskuissa 7.10. kuoli Israelin mukaan noin 1 200 ihmistä, joista noin 700 israelilaisia siviilejä, noin 400 turvallisuusjoukkoja sekä noin 70 ulkomaalaista.

Gazan humanitaarinen tilanne jatkuu yhä katastrofaalisempana. YK:n mukaan koko Gazan väestö, 2,2 miljoonaa ihmistä, ovat välittömässä nälänhädän vaarassa. Erityisen suuressa vaarassa ovat Pohjois-Gazassa olevat, arviolta 200 000-300 000 palestiinalaista, joille ei saada toimitettua humanitaarista apua. Pohjois-Gazassa raportoidaan kuolleen ainakin 15 lasta aliravitsemukseen ja nestehukkaan. Yli 1,7 miljoonaa ihmistä, lähes 80 prosenttia Gazan väestöstä, on joutunut sisäisesti siirtymään, monet useamman kerran. YK:n humanitaarisia työntekijöitä on kuollut yli 150. Egyptin rajan läheisyyteen Rafahiin, jonne sotilasoperaatioiden pelätään laajenevan, on pakkautunut 1,3-1,5 miljoonaa ihmistä. Suojat ovat ylittäneet kapasiteettinsa moninkertaisesti, eivätkä erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset saa tarvitsemaansa tukea. Terveyssektorin tilanne on erittäin kriittinen. Tartuntataudit leviävät ahtaissa oloissa ja sanitaatiojärjestelmien puuttuessa. Gazan 36 sairaalasta vain 11 on enää osittain toiminnassa ja edistynyttä kirurgista hoitoa pystyy tarjoamaan näistä vain muutama. Gazassa ei ole turvallista aluetta ja olosuhteet humanitaariselle työlle ovat äärimmäiset.

Länsirannalla israelilaisten kansainvälisen oikeuden vastaisissa siirtokunnissa asuvien siviilien väkivalta ja palestiinalaisväestön pakkosiirrot ovat lisääntyneet jyrkästi, minkä myös Suomi on tuominut. Palestiinalaisia on 7.10. jälkeen kuollut Länsirannalla 412, joista 106 on lapsia. Vuosi 2023 oli jo ennen Gazan eskalaation alkua mittaushistorian väkivaltaisimman alueen palestiinalaisille. Riski väkivallattomuuteen sitoutuneen palestiinalaishallinnon romahtamisesta on kohonnut merkittävästi. Yhdysvallat on ja Iso-Britannia ovat asettaneet pakotteita väkivaltaan syyllistyneitä siirtokuntalaisia vastaan. Tämän seurauksena israelilaispankit ovat jo jäädyttäneet heidän pankkitilinsä. Ranska on asettanut maahantulokieltoja väkivaltaisille siirtokuntalaisille. EU:ssa keskustellaan vastaavista toimista.

Israelin hallitus ei ole esittänyt selvää suunnitelmaa Gazan hallinnoinnista sotatoimien jälkeen. Israel esitteli kuitenkin tammikuussa suunnitelman, jossa Israel säilyttäisi Gazassa turvallisuuskontrollin, ja palestiinalaisilla paikallisjohtajilla olisi vastuu siviiliasioista. Suunnitelmassa ei annettu palestiinalaishallinnolle roolia. Israel on aloittanut puskurivyöhykkeen raivaamisen Gazan puolelle rajaa. Vyöhyke kattaa toteutuessaan merkittävän osan Gazan pinta-alasta ja viljelysmaasta ja on vastoin EU:n ja Yhdysvaltojen asettamia reunaehdot. KE Borrellin esityksen mukaan reunaehdot Gazan tulevaisuudelle ovat: Israelin ei tule miehittää Gazaa, pienentää sitä maantieteellisesti tai siirtää sen väestöä. Hamasin ei tule jäädä hallitsemaan Gazaa. Palestiinalaishallinnon tulee palata Gazaan, arabimaiden tulee olla keskeisessä roolissa ja EU:n tulee osallistua poliittiseen ratkaisun rakentamiseen. KE Borrell on saanut jäsenmaiden yleisen tuen toimintalinjauksilleen.

Kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) antoi 26.1.2024 määräyksen väliaikaisista turvaamistoimista Etelä-Afrikan Israelia vastaan joukkotuhontayleissopimuksen nojalla nostamaan kanteeseen liittyen. Tuomioistuin määräsi Israelin ryhtymään kaikkiin mahdollisiin toimiin ehkäistäkseen joukkotuhontayleissopimuksessa kielletyt teot Gazassa ja varmistamaan, etteivät myöskään sen

asevoimat syyllisty näihin tekoihin, sekä ehkäisemään ja rankaisemaan joukkotuhontaan yllyttämisen. Lisäksi Israelin tulee kiireellisesti turvata peruspalvelut ja humanitaarisen avun pääsy Gazaan. Israelin tulee myös varmistaa todisteiden säilyminen ja raportoida ICJ:lle kuukauden kuluessa niistä toimista, joihin se on ryhtynyt tuomioistuimen määräysten toimeenpanemiseksi. Lisäksi ICJ muistutti, että kansainvälinen humanitaarinen oikeus koskee kaikkia Gazan konfliktin osapuolia ja vaati Hamasin panttivankien välitöntä vapauttamista ilman ehtoja.

YK:n turvallisuusneuvosto ei ole kyennyt löytämään yksimielisyyttä tulitaukoa Gazaan vaativasta päätöslauselmasta. Yhdysvallat kaatoi viimeksi 20.2. veto-oikeudellaan Algerian esittelemän päätöslauselman, jossa vaadittiin välitöntä tulitaukoa. Turvallisuusneuvosto sopi 2.3. lehdistölausunnosta koskien Pohjois-Gazassa humanitaarisen avun jakelun yhteydessä tapahtunutta välikohtausta, jossa yli 100 ihmistä menehtyi joko Israelin joukkojen tulitukseen tai väkijoukkoon tallautuneena.

Tilanteessa on jälleen korostunut tarve palata neuvotteluihin kahden valtion ratkaisusta Israelin ja palestiinalaisten konfliktiin. Tämä vaatii kansainvälistä johtajuutta. Israelin hallituksen kannatus on heikko ja sen ministerit ovat erimielisiä. Hajanainen palestiinalaisosapuoli tavoittelee kansallista yhtenäisyyttä lähes mahdottomassa tilanteessa. Fatahin, Hamasin ja muiden palestiinalaisryhmittymien edustajat kävivät tuloksettomia keskusteluja asiasta Moskovassa 29.2. EU tavoittelee roolia kahden valtion ratkaisun edistämiseksi yhteistyössä Yhdysvaltojen ja alueen maiden kanssa. Osana tätä EU suunnittelee myös aihetta koskevan konferenssin järjestämistä.

Gazan tilanne heijastuu koko Lähi-idän alueelle, missä tilanne on eskaloitunut vaarallisesti. Israelin ja Etelä-Libanonissa toimivan Hizbollahin välillä on yhä vakavammaksi käyvää laukaustenvaihtoa. Israel pitää johdonmukaisesti esillä sotilaallisen ratkaisun mahdollisuutta Hizbollahin osalta, mikäli neuvotteluratkaisuun sen joukkojen siirtämisestä kauemmaksi raja-alueelta ei päästä. Etelä-Libanonissa toimiva YK:n rauhanturvaoperaatio UNIFIL ei ole kärsinyt henkilövahinkoja, mutta neljä rauhanturvaajaa on loukkaantunut lokakuun alun jälkeen. Suomi osallistuu UNIFIL-operaatioon sekä EU:n EUPOL COPPS -siviilikriisinhallintaoperaatioon Palestiinalaisalueella. Hizbollahilla tai Iranilla ei arvioida olevan halua laajaan sotilaalliseen yhteenottoon Israelin kanssa. Jännitteinen tilanne voi kuitenkin eskaloitua myös vahingon seurauksena.

Jemenistä käsin toimivien huthikapinallisten iskut Punaisenmeren laivaliikenteeseen ovat jatkuneet. Iskut loukkaavat vakavalla tavalla merenkulun vapautta ja turvallisuutta kansainvälisen kaupan näkökulmasta tärkeällä reitillä. Huthien iskujen julkilausuttuna tavoitteena on painostaa Israelia lopettamaan sotatoimensa Gazassa.

Yhdysvaltain johtama koalitio on tammikuusta 2024 alkaen toteuttanut vastaiskuja Jemenissä sijaitseviin huthikohteisiin. Lisäksi Punaisellaamerellä toimii joulukuussa 2023 Yhdysvaltain johdolla käynnistetty Prosperity Guardian -operaatio, joka turvaa laivaliikennettä alueella.

EU perusti 8.2.2024 sotilaallisen kriisinhallintaoperaation (EUNAVFOR ASPIDES) merenkulun vapauden turvaamiseksi Punaisellaamerellä, Arabianmerellä ja Persianlahdella. Operaation tehtävät kattavat alusten saattamisen operaation toiminta-alueella, tilannekuvan ylläpitämisen sekä alusten suojelun merellä tapahtuvilta hyökkäyksiltä. Punaisellaamerellä ja Arabianmerellä operaatio voi käyttää voimaa vastatakseen uhkaavaan tai käynnissä olevaan hyökkäykseen, joka kohdistuu kauppalaivaan tai operaation aluksiin. Operaatio täydentää muita kansainvälisiä toimia merenkulun turvaamiseksi alueella ja toimii läheisessä yhteistyössä keskeisten kumppaneiden, kuten Yhdysvaltojen, Prosperity Guardian -operaation sekä alueellisten valtioiden ja toimijoiden kanssa.

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

ITÄ-20 Maija Yrjä

29.2.2024

Asia

Valko-Venäjä

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 18.3.2024

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot:

UM/ITÄ-20, Maija Yrjä, 0295 350 826

UM/ITÄ-20, Sirpa Oksanen, 0295 350 472

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa 18.3. on esillä Valko-Venäjän ajankohtainen tilanne.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä, että ulkoasiainneuvostossa käydään perusteellinen keskustelu Valko-Venäjän nykytilanteesta sekä EU:n Valko-Venäjä-politiikasta ja sen vahvistamisesta. On tuotava esiin vakava huoli Valko-Venäjän edelleen huonontuvasta tilanteesta. Suomi korostaa, että EU:n tulee jatkossakin seurata tiiviisti Valko-Venäjän kehitystä.

Suomi antaa täyden tuen korkea edustaja Borrellin 26.2. lausunnolle Valko-Venäjällä 25.2. pidetyistä parlamentti- ja paikallisvaaleista. On selvää, että oikeudenmukaisten ja avoimien vaalien edellytykset eivät täyttyneet. On valitettavaa, että Valko-Venäjän viranomaiset eivät kutsuneet Etyjin/ODIHR:n vaalitarkkailijoita vaaleihin vastoin Valko-Venäjän kansainvälisiä sitoumuksia. Valko-Venäjän viranomaisten tulisi käydä aitoa ja osallistavaa vuoropuhelua kansalaisten kanssa vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien järjestämiseksi Etyjin/ODIHR:n tarkkailun alaisena ja kansainvälisten standardien mukaisesti.

Suomi korostaa EU:n yhtenäisyyttä Valko-Venäjään liittyvissä toimissa. On myönteistä, että ulkoasiainneuvosto hyväksyi 19.2. Valko-Venäjä-päätelmät, joilla vahvistetaan tuki Valko-Venäjän kansalle ja demokraattisille voimille. Suomi katsoo, että Valko-Venäjän demokraattisille voimille annettavaa tukea tulee lisätä, esimerkiksi EU:n neuvoa-antavan ryhmän toimintamahdollisuuksia kehittämällä. On tärkeää, että EU:n jäsenvaltioilla on koordinoitu lähestymistapa valkovenäläisten matkustusasiakirjoja koskevissa kysymyksissä. Suomi tuomitsee Lukašenkan hallinnon syyskuun 2023 päätöksen olla myöntämättä ulkomailla asuville valkovenäläisille passeja edustustoissaan.

Suomi pitää tärkeänä, että Valko-Venäjän hallinnon tuki Venäjän täysimittaiselle hyökkäyssodalle Ukrainaa vastaan tuomitaan jatkossakin jyrkästi. Valko-Venäjä on osallinen Venäjän hyökkäyssotaan. Samoin on tärkeää tuomita Valko-Venäjän hallinnon osallisuus ukrainalaisten lasten laittomiin

pakkosiirtoihin ja kehottaa Valko-Venäjää varmistamaan lasten välitön turvallinen paluu Ukrainaan. Suomi pitää tärkeänä, että Lukašenkan hallintoon kohdistuvaa painostusta lisätään vastauksena Valko-Venäjän Venäjän hyökkäyssotaan tukemiseen ja jatkuviin ihmisoikeusrikkomuksiin. Suomi tukee pakotteiden laajentamista asteittain ja niin, että vahva oikeusperusta ja EU:n yhtenäisyys toteutuvat. Pakotteita on tärkeä kehittää siten, että estetään Venäjän vastaisten pakotteiden kiertäminen ja lisätään niiden kokonaisvaikutusta.

Suomi katsoo, että EU:n tulee jatkossakin tuomita vahvasti Lukašenkan hallinnon ihmisoikeusloukkaukset, poliittisen osallistumisen rajoittaminen ja riippumattomien tiedotusvälineiden rajoittaminen. EU:n tulee jatkaa kaikkien poliittisten vankien välittömän ja ehdottoman vapauttamisen ja kuolemanrangaistuksen poistamisen vaatimista. Suomi tukee kansainvälisiä toimia vastuuvellisuuden varmistamiseksi (ml. International Accountability Platform for Belarus) ja Lukašenkan hallinnon saattamiseksi vastuuseen ihmisoikeusrikkomuksista. Suomi korostaa, että EU:n tulee jatkossakin tuomita hybridihyökkäykset EU:n ulkorajoilla, ml. Valko-Venäjän hallinnon Venäjän kanssa harjoittama siirtolaisten välineellistäminen poliittisiin tarkoituksiin.

Suomi pitää tärkeänä, että Valko-Venäjän omaa kieltä ja kulttuuria tuetaan, myös maan rajojen ulkopuolella. On tärkeää, että EU viestii demokraattisen Valko-Venäjän kuuluvan eurooppalaiseen perheeseen.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa esillä on Valko-Venäjän ajankohtainen tilanne. Keskustelua käydään muun muassa 25.2. pidetyistä parlamentti- ja paikallisvaaleista, Valko-Venäjän tuesta Venäjän hyökkäyssodalle Ukrainassa ja kansalaisyhteiskunnan tilasta. EU:n korkea edustaja ja varapuheenjohtaja Borrell julkaisi Valko-Venäjän parlamentti- ja paikallisvaalien jälkeen 26.2. julkilausuman, jonka mukaan vaaleja ei voida pitää vapaina ja oikeudenmukaisina.

Ulkoasiainneuvosto hyväksyi 19.2.2024 Valko-Venäjää koskevat päätelmät, joilla vahvistettiin tuki Valko-Venäjän kansan demokraattisille pyrkimyksille. Samalla vahvistettiin 12.10.2020 Valko-Venäjältä annetut päätelmät, joissa linjataan EU:n Valko-Venäjää koskeva politiikka.

4. TAUSTA

Valko-Venäjän nykytilanne ja tulevaisuus on synkkä. Maan kansainvälinen asema on heikko ja riippuvuus Venäjältä vahvistuu entisestään. Lukašenkan hallinto jatkaa ihmisoikeusloukkauksia. Hallinnon arvostelijoihin ja kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat sortotoimet kovenevat.

Valko-Venäjällä järjestettiin 25.2.2024 parlamentti- ja paikallisvaalit. Kyseessä oli ensimmäiset maassa järjestetyt vaalit vuoden 2020 jälkeen, jolloin presidentinvaalien aiheuttamat joukkomielenosoitukset tukahdutettiin väkivaltaisesti. Vaaleihin sai osallistua vain neljä puoluetta, joita kaikkia pidetään hallitusmyönteisinä. Valko-Venäjän keskusvaalilautakunnan mukaan 51 paikkaa parlamentin 110 paikasta meni Lukašenkaa tukevalle Belaya Rus-puolueelle. Vaaleja edelsi kotietsintöjen ja pidätysten aalto. Vaaleihin ei kutsuttu Etyjin/ODIHR:n vaalitarkkailijoita. Valko-Venäjän demokraattiset voimat eivät tunnusta vaaleja. Seuraavat säännönmukaiset presidentinvaalit on määrä pitää vuonna 2025. Lukašenka on ilmoittanut asettuvansa ehdolle presidentinvaaleissa.

Yli 1400 kansalaisjärjestöä on lakkautettu elokuun 2020 jälkeen, ja jäljellä olevien toimintaa vaikeutetaan. Riippumaton lehdistö on lakkautettu tai toimii ulkomailta käsin. Poliittisia vankeja arvioidaan olevan noin 1400. Opposition edustajien mukaan todellinen määrä on kuitenkin useita

tuhansia. Kymmeniä tuhansia kansalaisia on tullut pidätetyksi lyhyemmäksi aikaa. Vankien olot ovat hälyttävän huonot, myös lukuisia kuolemantapauksia on raportoitu. Useita ulkomailla olevia oppositiovaikuttajia on tuomittu poissaolevina vankeuteen.

Vuoden 2020 mielenosoitusten tukahduttamisen jälkeen valtaosa opposition poliittisesti aktiivisista edustajista on paennut maasta. Valko-Venäjän oppositiorakenteita toimii erityisesti Liettuan, Puolan ja Ukrainan alueella. Demokraattisten voimien johtajana pidetään presidentinvaaleissa elokuussa 2020 ehdolla ollutta Svjatlana Tsihanouskajaa, joka johtaa elokuussa 2022 perustettua Valko-Venäjän transitiohallitusta (United Transition Cabinet of Belarus, UTC). Tsihanouskaja on onnistunut pitämään Valko-Venäjän tilannetta kansainvälisellä agendalla ja tapaa aktiivisesti eri maiden johtoa. EU:n ja Valko-Venäjän demokraattisten voimien sekä kansalaisyhteiskunnan välille on muodostettu puolivuositain kokoontuva neuvoo-antava ryhmä.

Lukašenkan hallinto ilmoitti syyskuussa 2023, ettei ulkomailla asuville valkovenäläisille enää myönnettäisi passeja edustustoissa. Oppositio valmistautuu myöntämään passeja valkovenäläisille ja kampanjoi passien kansainvälisen tunnistamisen saavuttamiseksi.

Valko-Venäjä on osallinen Venäjän laittomaan hyökkäyssotaan Ukrainassa, vaikka ei tietävästi ole osallistunut konkreettisiin sotatoimiin. Valko-Venäjä on antanut Venäjän käyttöön oman maaperänsä, ja ensimmäiset ohjukset Ukrainaammuttiin nimenomaan Valko-Venäjältä. Pian sodan alkamisen jälkeen valkovenäläiset äänestivät maan perustuslain muutoksesta, hyväksyen mm. kiellon hyökätä maasta käsin toisia valtioita vastaan sekä virallisen neutraalislausekkeen ja ydinaseettoman statuksen poiston. Syksyllä 2022 Venäjä ja Valko-Venäjä perustivat yhteisen alueellisen voimaryhmittymän. Maassa on venäläisistilaita ja kalustoa, mutta Venäjän varsinaista sotilastukikohtaa ei ole perustettu Valko-Venäjälle. Yalen yliopiston tuoreen tutkimuksen mukaan Ukrainan valloitetuilta alueilta pakkosiirrettyjä lapsia on viety tuhansittain Valko-Venäjälle.

Maaliskuussa 2023 Venäjä ilmoitti aikovansa sijoittaa taktisia ydinaseita Valko-Venäjälle, vastoin Valko-Venäjän kansainvälisoikeudellisia sitoumuksia (mm. ydinsulkusopimus NPT sekä Venäjän, Britannian, Yhdysvaltain ja Valko-Venäjän välinen 1994 Budapestin sopimus Valko-Venäjän luopumisesta ydinaseista). Lukašenka ilmoitti joulukuussa 2023, että ydinaseiden siirto Valko-Venäjälle on saatu päätökseen.

EU on kohdistanut pakotteita Valko-Venäjään vuodesta 2004 lähtien. Pakotteita on merkittävästi laajennettu Valko-Venäjän vuoden 2020 vilpillisten presidentinvaalien sekä Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Pakotteita on kohdistettu henkilöihin ja yhteisöihin. Näiden lisäksi on asetettu sektoripakotteita. Tällä hetkellä pakotejärjestelmään on listattu 233 henkilöä ja 37 yhteisöä. Näiden lisäksi Valko-Venäjää koskee asevientikielto sekä ylilento-, nousu- ja laskukielto valkovenäläisille lentoyhtiöille EU-alueella. Pakotteita laajennettiin ja harmonisoitiin Venäjä-pakotteiden kanssa pakotteiden kiertämisen ehkäisemiseksi viimeksi elokuussa 2023 (YUTP 2023/1592).

Lukašenkan hallinto on syksystä 2021 alkaen masinoinut siirtolaisia EU:n alueelle. Tällöin etenkin Puolaan ja Liettuaan ohjattiin päivittäin jopa yli 1000 laitonta, pääasiassa Afrikan maista ja Syyriasta lähtöisin olevaa siirtolaista. Muuttoliikkeen käyttö poliittisena välineenä jatkuu mutta pienemmässä mittakaavassa.